

תשובה בעניין הסגרת רוצח יהודי לחו"ל¹

שאלה: מאז עלתה פרשת נקש לכותרות שמענו פעם אחר פעם מרבנים שונים, וביניהם הרב יצחק קוליץ רבה הראשי של ירושלים ושני הרבנים הראשיים, שעל פי הלכה אסור להסגיר את וויליאם נקש לצרפת "בגלל פיקוח נפש" כי קיים חשש לחייו בכלא הצרפתי. האמנם כך הם פני הדברים?

תשובה: להלן ניתוח הלכתי קצר של המקרה הנדון. נוכח לדעת שלא זו בלבד שההסגרה איננה אסורה במקרה דנן, אלא שההלכה מחייבת את הסגרתו של הנאשם לצרפת.

ברם, לפני שניגש לעיון ההלכתי כדאי לסכם את העובדות² כי הרבה מתומכי נקש טוענים שהוא רצח את הערבי בגלל סכסוך לאומי או כתגובה לאנטישמיות או מתוך הגנה עצמית. אנו נראה שטענות אלה רחוקות מאוד מן המציאות. מתברר מהעובדות שהוא רוצח פשוט שתכנן רצח ורצח בדם קר. וויליאם נקש הוא יהודי ממוצא אלגיירי שנולד בפאריס ב-1962. הוא נעצר לראשונה בגיל 16 בעוון פריצה לבית. שנים מאחיו, מרקו ורנה, נעצרו פעמים רבות. ב-22 לפברואר 1983 וויליאם נקש ושני שותפים רצחו ערבי בשם עבדלאלי הקר בעיר בסנסון במזרח צרפת. המניע היה סכסוך בין הקר ומרקו נקש. הקר וכנופייתו הציקו למרקו, אחד מהבעלים של "באר" בשם "לה סלקט". לפי עדותו של חסן חמידי, אחד מהרוצחים, הם תכננו "להרביץ להקר" אבל הביאו איתם רובה ושני אקדחים מפאריס. נקש ושותפיו חיכו לו ע"י באר אחר המכונה "לה דומינו". הקר הבחין בהם וניסה לחמוק, נקש ירה בו ברובה, תוקף שני באקדח בקוטר 9 מ"מ, והשלישי באקדח אוטומטי בקוטר 7.65 מ"מ. הקר נורה סה"כ שמונה פעמים.

נקש נמלט מצרפת והגיע לארץ ב-4 למרץ 1983, הציג את עצמו בתור רודי אסלאן, וקבל אזרחות ישראלית תחת חוק השבות. ב-3 לנובמבר 1983 ביקשו שלטונות צרפת את הסגרתו על פי ברית ההסגרה שנחתמה בין ישראל לצרפת בשנת 1958. ב-1984 הצרפתים אף שפטוהו, הרשיעוהו וגזרו עליו מאסר עולם שלא בנוכחותו. אלא שהחוק הצרפתי מאפשר למורשע לתבוע משפט חוזר. כעבור שנה וחצי, ב-17 למרץ 1985, נעצר נקש עם שני שותפים בעת שארבו לכומר נוצרי ע"י כביש יריחו-ירושלים כדי לשדוד ממנו 60 מטילי זהב ושני מיליון דולר. לאחר מכן הודה נקש שהוא תכנן את השוד המזויין אבל הוא לא נתבע על כך בגלל עסקת טיעון. יום לפני (בגירסא אחרת: אחר) מעצרו הוא התחתן עם רינה אטלן, שבועיים לפני גילוי זהותו האמיתית. אבל מיד לאחר החתונה ביקשה רינה מבית הדין הרבני להוציא נגדו צו עיכוב יציאה מן הארץ כדי שלא תישאר עגונה. מאז מבקש

וויליאם נקש להישאר בארץ כי לדברי עוה"ד שלו "נשקפת סכנה לחייו בבית הסוהר בצרפת" מהאסירים הערביים, ורינה נקש מבקשת שהוא יישאר בארץ כדי שלא תישאר עגונה.

בינתיים הרתה רינה (לפני יולי 1987) בהפריה מלאכותית. ביוני 1987 ערך משרד המשפטים הישראלי חקירה מפורטת, ושר המשפטים הודיע ברבים שלא נשקפת שום סכנה לחייו של נקש בכלא הצרפתי. באוקטובר 1987, לאחר מאבק משפטי ממושך, החליט היועץ המשפטי לממשלה להסגירו, אולם בית הדין הרבני בירושלים מסרב להסיר את צו עיכוב היציאה מן הארץ עד שנקש יתן לאשתו גט על תנאי.

1. ועתה נשיב לשאלה. בראש ובראשונה יש להדגיש שאי-הסגרתו של הנאשם לצרפת תוביל לשתי תוצאות שליליות ביותר: חילול ה' וריבוי עבריינות. ראשית כל, יתחלל שם שמים³ ושמו הטוב של עם ישראל ומדינת ישראל.⁴ העולם יגיע למסקנה המוצדקת שבעיני העם היהודי והיהדות דמו של גוי או ערבי הוא הפקר.⁵ מצד שני, פושעים יהודים בעולם יתחילו לנהור למדינת ישראל. הם יבינו שמדינת ישראל היא "עיר מקלט" לרוצחים ולגנבים למיניהם. חששות אלו אינם חדשים. הם הובעו בצורה בולטת כבר לפני 400 שנה ע"י ר' מאיר בן אברהם ז"ק חתנו של המהרש"ל (פולין, המאה הטי"ז). הוא דן בעניינו של יהודי שבא לבית חבירו באישון לילה ופצעו בחרב. לאחר מכן הוסיף להכות היהודי את חבירו באלה כבדה והרגו לעיני בנו ובתו של הנרצח, ואף פגע בבן כשהלה ניסה לחלץ את אביו מידיו. לאחר מאסרו נעשה נסיון לשחד את השלטון בממון ולפדות מידם את הרוצח בעקבות הצהרתו כי ברצונו לשוב בתשובה. מהר"ם ז"ק מזהיר נגד כל צעד כזה וכותב:

"זה הוא חילול השם! שיאמרו: אין עונש שפיכות-דמים אצל יהודים נחשב חטא. והיה אם גוי יהרוג ח"ו [=חס וחלילה] ליהודי גם זה לא ידונו לעשות נקמה. ותמיד אני צועק ככרוכיא על מנהיגי הדור שכל גנב או חוטא שבא למאסר, עושין השתדלות לפדות אותו ע"י שחדים. דבר זה בעוונותינו הרבים מרבה פשעים וגניבות! כל אחד עושה מה שלבו חפץ, ורבו פריצי הדור כאלו [ו]אנחנו רואים... רוב גנבי ישראל! על כן, ח"ו שלא לתת פרוטה לפוטר ממוות!"⁶

2. יש חמישה מקורות קלאסיים העוסקים בהסגרה: שלושה במקרא, אחד באגדה, ואחד בתלמוד הירושלמי. בארבעה מקרים הציבור היהודי נענה בחיוב

והסגיר את הפושע/הנאשם. רק במקרה אחד סירבו ואותו סירוב המיט אסון על הציבור. והרי חמשת המקרים :

I. שופטים ט"ו:א-י"ז: שמשון נקם בפלשתים "ויך אותם שוק על ירך". הם דרשו את הסגרתו. בני יהודה נעתרו לבקשתם ואף שמשון הסכים להיסגר.

II. שמואל ב' כ':י"ד-כ"ב: שבע בן בכרי מרד בדוד וברח לאבל בית-מעכה. יואב וחיללי דוד דרשו את הסגרתו ואם לאו "משחיתים להפיל החומה". אשה חכמה שכנעה את בני העיר להרוג את שבע בן בכרי. הם כרתו את ראשו והשליכוהו אל יואב.

III. ויקרא רבה י"ט:ו', מהד' מרגליות, עמ' תל"א-תל"ד, ובראשית רבה צ"ד:ט', מהד' תיאודור - אלבק עמ' 1185 והשוה ירושלמי שקלים ו' :ג', נ' ע"א: נבוכדנצר דרש את הסגרתו של יהויקים ואם לאו יחריב את בית המקדש. הסנהדרין "כיון שלא שמע להן [=לא הסכים להיסגר] עמדו ונטלוהו ושילשלו אותו. כיצד שילשלו אותו? ר' ליעזר ור' שמואל בר נחמן: ר' אליעזר אמר חי. ...ר' שמואל בר נחמן אמר מת...".

ד. ירושלמי תרומות ח' :י', מ"ו ע"ב ובראשית רבה הנ"ל עמ' 1184: עולא בר קושב

נתבקש ע"י הרומאים. הוא ברח והלך אצל ר' יהושע בן לוי בלוד. הרומאים

הקיפו את העיר ודרשו: תסגירו אותו ואם לאו - נחריב את העיר. ר' יהושע בן

לוי שכנע אותו להסגיר את עצמו. כתוצאה מכך אליהו הנביא הפסיק להתגלות

בפניו. לאחר שריב"ל צם אליהו נראה לו וכינהו "מסור". ריב"ל שואל: "ולא

משנה עשיתי?" (והכוונה לברייתא שנביא להלן). אליהו משיב: "וזו משנת

חסידיים?"

ה. שופטים כ': י"ב-י"ג: בני בליעל בגבעה התעללו בפילגש בגבעה וגרמו למותה. שאר השבטים שלחו בכל שבטי בנימין ודרשו את הסגרת הפושעים. בני בנימין סירבו וכתוצאה מכך נהרגו עשרות אלפים מבני השבט.

כללו של דבר, במקרא ובספרות הרבנית בדרך כלל הסגירו פושעים למבקשיהם ולעתים אף הרגו אותם לפני מסירתם (במקרה ב'; ובמקרה ג' לדעת ר' שמואל בר נחמן). רק במקרה אחד סרבו (במקרה ה') ואותו סירוב המיט אסון על שבט שלם מישראל. כמובן אפשר לטעון שבכל המקרים הנ"ל לא היתה ברירה. סכנה לציבור עמדה מול סכנה ליחיד ולכן הציבור נאלץ להקריב את היחיד, ואילו במקרה דנן לא נשקפת סכנה פיזית למדינת ישראל. ברם שתי תשובות בדבר: אמנם מדינת ישראל אינה עומדת בפני סכנה פיזית אולם גם הנאשם אינו עומד בפני סכנה שכזאת. צרפת לא מתכננת להרגו כי אם לאסרו ובבית הסוהר לא נשקפת שום סכנה לחייו. ואמנם, כך קבעה הוועדה המיוחדת הנ"ל של משרד המשפטים וכך הדגישו גם רבים מראשי הקהילה היהודית בצרפת: הרב הראשי של צרפת הרב סיראט, הרב הראשי של פאריס הרב גולדמן, והרב הראשי של בתי הסוהר בצרפת הרב אלכסנדר בלום. מצד שני, אמנם אין כאן סכנה פיזית למדינת ישראל אולם יש כאן הרבה סכנות אחרות: סכנת חילול ה' וסכנת ריבוי עבריינות (ראה לעיל, סעיף 1), סכנה למשטר החוק במדינת ישראל, פגיעה במוסר הציבורי, סכנה למעמד החוקי של מדינת ישראל בקרב העמים שאיתם חתמנו על הסכמי הסגרה, וסכנה לציבור הישראלי - אם פושע זה לא יוסגר הוא ישתחרר ויסתובב חופשי ברחובות.

אם כן, במקרה דנן אין סכנה של ממש לפושע ויש סכנה של ממש לציבור ואין ספק שאנו חייבים לנהוג על פי רוב התקדימים הנ"ל ולהסגיר את היחיד לטובת הרבים.

3. בתוספתא תרומות ז': כ' (מהד' ליברמן, עמ' 148) שנינו: "סיעה של בני אדם שאמרו להם גוים תנו לנו אחד מכם ונהרגהו, ואם לאו הרי אנו הורגין את כולכם, יהרגו כולן ואל ימסרו להן נפש אחת מישראל. אבל אם ייחדוהו להם, כגון שייחדו לשבע בן בכרי, יתנו להן ואל יהרגו כולן..." (ועיין בהמשך). וכן שנינו במשנה

תרומות ח': י"ב: "וכן נשים שאמרו להם גוים: 'תנו לנו אחת מכם ונטמאה, ואם לאו הרי אנו מטמאים את כלכם' יטמאו את כלן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל."

חכמים רבים ניגשו לפרש את המקורות האלה ורבו הפירושים. אולם דבר אחד ברור מעל ומעבר לכל ספק: ההתנגדות העיקרית להסגרה מכוונת כלפי בקשה לא ספציפית כגון "אחד מכם" או "אחת מכם". אולם ברגע שמייחדים בן אדם מסויים כגון במקרה דידן ההתנגדות נעלמת והתנא קמא פוסק "יתנו להן ואל יהרגו כולן" וכך עשה ריב"ל ("ולא משנה עשיתי") וכך נהגו בתקופת המקרא.

4. בירושלמי יש דיון בברייתא הנ"ל. ר' שמעון בן לקיש פוסק: "והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי" ואילו ר' יוחנן פוסק: "אף על פי שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי". הרמב"ם משום מה פסק כריש לקיש (הל' יסודי התורה ה': ה') וכבר תמה עליו בעל הגהות מיימוניות כי כידוע ר' יוחנן וריש לקיש הלכה כר' יוחנן פרט לשלושה מקרים (יבמות ל"ו ע"א וש"נ). לכן רבים מן הראשונים (ראה המאירי והב"ח להלן בהערה 7) פסקו כר' יוחנן וכן אנו רשאים לפסוק ובמיוחד במקרה דנן כשלא נשקפת שום סכנה לחייו של הנאשם.

5. בעיית ההסגרה למיתה בידי גויים עלתה פעמים רבות במשך הדורות הן בצורה תיאורטית והן בצורה מעשית. פוסקים רבים קבעו שכשיהודי מואשם ברצח ע"י גויים יש להסגירו למיתה אפילו אם הוא רק חייב בדיני הגויים ולא בדיני ישראל ואפילו אם הוא לא חייב מיתה כשבע בן בכרי.⁷ ואם בהסגרה לשם מיתה קבעו כך, בהסגרה לשם מאסר לא כל שכן! לכן במקרה הנידון כאן אין ספק שיש להסגיר את הנאשם לצרפת.

6. לבסוף, עלינו להתייחס לטענה של החשש לעיגון. אין ספק שעיגון הוא דבר חמור מאוד שבדרך כלל יש למנוע בכל מחיר. ברם מתקבל רושם חזק שהחתונה והחשש לעיגון תוכננו מראש כדי למנוע את הסגרת נקש לצרפת. יתירה מזאת, אין שום צל של ספק שרינה נקש נכנסה להריון כדי לעורר את רחמי הציבור ושר המשפטים. ואמנם, משרד היועץ המשפטי לממשלה אומר בפרהסיא שכל עניין העיגון הוא תחבולה כדי לעכב את הסגרתו של נקש. אם כן, יש פה שימוש ציני

ברחמי בית הדין הרבני כדי למנוע הסגרת רוצח מורשע לחו"ל. יתר על כן, יש היום בארץ כ-8,000 עגונות. ראש הוועד שלהן דניאלה וולנסי אמרה לאחרונה (ג'רוזלם פוסט 6.10.87) שהיא מזועזעת מהעובדה שכל הפוליטיקאים הדתיים משבחים את בית הדין הרבני על עמדתו האמיצה בעניין רינה נקש. מאידך, הם אינם פוצחים פה בקשר לכל שאר העגונות בארץ וביניהן נשים המחכות חמש-עשרה שנה לגט! קשה איפוא להבין למה בית הדין הרבני החליט להגן דוקא על "עגונה" מפוקפקת כזאת.

סיכומו של דבר, ההלכה מחייבת את הסגרתו של וויליאם נקש לצרפת וזאת מכמה סיבות: אי-הסגרה יהווה חילול ה' "וירבה פשעים וגנבות". כה עשו אבותינו במקרים דומים ולמרות שהנאשם נמסר להריגה וודאית. כך מתחייב מהתוספתא והירושלמי וכך פסקו הרבה מחכמינו במשך הדורות. לבסוף, הטענה של עיגון היא תחבולה משפטית ולא יותר. בשנים האחרונות אנו עדים לירידה תלולה בתדמיתה המוסרית של מדינת ישראל בעיני העולם ובעינינו. הבה ננהג במקרה זה על פי ההלכה וע"י כך נקדש שם שמים ברבים!⁸

דוד גולינקין

בהסכמת כל חברי הוועד

הערות

1. תשובה זאת הופיעה בצורה אחרת תחת הכותרת "הסגרת רוצח יהודי" בשיח מישרים, מס' 13 ניסן ואייר תשמ"ז, עמ' 15-17.
2. אני מתבסס על עשרות מאמרים שנתפרסמו בג'רוסלם פוסט בין ה-17.5.85
ל-21.10.87. המאמר החשוב ביותר נכתב ע"י מיכל זלוטובסקי ב-12.12.86.
הוא נסע לבסנסון ומציג פרטי פרטים על הרצח ותכנונו. עוד פרטים חשובים הופיעו ב-27.3.87 במאמרו של אשר לנדאו.
3. וחילול ה' הוא כמובן מצווה לא תעשה. ראה ויקרא כ"ב: ל"ב והשוה:
ויקרא
י"ח: כ"א; כ"ג' (בקשר למולד); ויקרא י"ט: י"ב (בקשר לשבועת שקר
;(
ויקרא כ"א: ו'; כ"ב: ב' (בקשר לכהנים); במדבר כ': י"ב ודברים
ל"ב: נ"א (בקשר לחטאם של משה ואהרן); עמוס ב': ז' ירמיהו ל"ד: ט"ז;
יחזקאל כ': ל"ט (מוטב לעבוד ע"ז מלחלל שם שמים); גיטין מ"ו ע"א
(יהושע לא הרג את הגבעונים משום חילול ה'); תוספתא בבא קמא י': ט"ו
מהד' צוקרמנדל עמ' 368, בבלי ב"ק קי"ג ע"א-ע"ב, ירושלמי בבא מציעא
ב': ה', ח' ע"ג (גזל גוי ואבידת גוי אסורים לפי הרבה חכמים משום חילול
ה').
4. וכך אמר ברנרד ווייל, ראש הקהילה היהודית בבסנסון, בראיון לג'רוסלם פוסט ב-12.12.86.

5. וכך אמר הרב דוד רוזן, לשעבר רבה הראשי של אירלנד, במאמר בג'רוסלם פוסט ב-20.11.86.
6. הובא בשו"ת איתן האזרחי לר' אברהם הכהן ראפפורט, אוסטרחה, תנ"י, סימן מ"ה ומשם ע"י יעקב בזק, "הריגת נפשות ודיניה בספרות השו"ת", דברי הקונגרס העולמי החמישי למדעי היהדות, כרך ג', ירושלים, 1972, עמ' 43, 46 = סיני ס"ח (תשל"א), עמ' רפ"ב, רפ"ד.
7. ספר חסידים, מהד' ראובן מרגליות, ירושלים, תשי"ז, סימן ת"ש = מהד' ויסטינצקי, ירושלים, 1969, סוף סימן רנ"ג; המאירי לסנהדרין ע"ב ע"ב, מהד' רלב"ג, ירושלים, תשל"א, עמ' ר"ט; ר' מרדכי יפה, לבוש עטרת זהב, ליורה דעה, סימן קנ"ז – סעיף א'; ר' יואל סירקיש, בית חדש לטור יורה דעה קנ"ז סוף ד"ה ומ"ש בשעת השמד, דף רנ"ג ע"א למטה- ע"ב ובאריכות בשו"ת הב"ח, סימן מ"ג, בדפ' פרנקפורט, תנ"ז בלבד - והוא מסתמך על הרבה מרבתינו הראשונים; ר' דוד הלוי, טורי זהב ליורה דעה קנ"ז, סעיף קטן ח'. והשוה ספר החינוך, מהד' שעוועל, סימן רס"ח, עמ' שני"ג; ר' יעקב עמדון, מגדל עוז, ירושלים, 1969, עמ' 58-59; ור' אברהם ישעיהו קרליץ, חזון איש לסנהדרין, סימן כ"ה, דף ר"ג, ע"א.
8. בשעת מסירת חוברת זו לדפוס הוסגר וויליאם נקש לצרפת לאחר שמסר גט

על תנאי לבית הדין הרבני. אולם אין בכך כדי לתקן את הנזק הרב

שנגרם

לתדמיתה של מדינת ישראל ולתדמיתה של ההלכה בעיני הבריות.

ספרות

1. David Daube, *Collaboration With Tyranny in Jewish Law*, Oxford, 1965
2. Elijah Schochet, *A Responsum of Surrender: Translation and Analysis*, Los Angeles, 1973
3. הרב בנימין רבינוביץ תאומים, "הסגרה למאסר נכרים", נועם ז' (תשכ"ד), עמ' של"ו - ש"ס
4. הרב יהודה גרשוני, "אם מותר לממשלת ישראל לסגור פושע לעם אחר", אור המזרח כ"א, חוברת ב' (תשל"ב), עמ' 69-78 ושוב בספרו קול צופיד, ירושלים, תש"מ